

Zpráva ze zahraniční cesty

Hana Holoubková, Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, Brno;
holoubkova@phil.muni.cz

Název akce: European Conference on Information Literacy (ECIL) 2018

Pořadatelé: [University of Oulu](#), [Department of Information Management of Hacettepe University](#), [Department of Information and Communication Sciences of Zagreb University](#)

Místo konání: Oulu, Finsko

Datum: 24.–27. 9. 2018

Webové stránky konference: <http://ecil2018.ilconf.org/>

Program konference: <https://www.conftool.pro/ecil2018/sessions.php>

Sborník konference:

<http://ecil2018.ilconf.org/wp-content/uploads/sites/7/2018/09/ecil2018bookofabstracts.pdf>

O konferenci

ECIL je mezinárodní konference zaměřená na informační vzdělávání a informační gramotnost. Hlavním tématem letošního 6. ročníku byla informační gramotnost v každodenním životě, ale velké množství příspěvků bylo zaměřeno také na problematiku informačního vzdělávání v akademických knihovnách, průřezově od čistě teoretických témat po příklady dobré praxe. Na konferenci zaznělo celkem 180 příspěvků (včetně posterů) ve 36 tematických sekcích a konalo se 8 workshopů. Přijelo celkem cca 270 účastníků ze 44 zemí. Kromě odborného programu bylo možné navštívit městskou knihovnu v Oulu a Bookmobile Onneli.

Účel cesty

Na konferenci jsem vyjela za účelem prezentace posteru s názvem „An Academic Library as a Partner in LIS Students' Education“. Poster se věnoval zapojení Ústřední knihovny FF MU (ÚK) do vzdělávání studentů oboru Informační studia a knihovnictví (ISK) vyučovaném na FF MU. Studenti zmíněného oboru mají za povinnost absolvovat ve čtvrtém a pátém semestru bakalářského studia odbornou praxi v ÚK. V rámci předmětů Referenční služby (RS) 1 a 2 se studenti ISK seznamují s aktuálním stavem praxe v oblasti referenčních služeb. Po absolvování této praxe by studenti měli mít povědomí o fondech a službách ÚK, orientovat se v elektronických informačních zdrojích MU, být schopni se vypořádat s informačními požadavky uživatelů, vést referenční rozhovor a diskutovat o vybraných otázkách týkajících se akademického knihovnictví. Cílem předmětu RS 2 je prohloubit výše zmíněné kompetence. Konferenční abstrakt posteru je dostupný v elektronickém sborníku publikovaném na webu (odkaz viz výše). Prezentovaný poster bude k dispozici během konference Bibliotheca academica konané v Plzni 30. a 31. října 2018.

Kromě prezentace posteru jsem se také účastnila mnohých přednášek a 2 workshopů, které pro moji další praxi byly zajímavou inspirací. Jako velmi inspirativní vnímám také možnost se bavit se zahraničními odborníky, především pak těmi mimoevropskými, kteří mají vzhledem k odlišnému zázemí trochu jiný pohled na probíraná témata.

Keynote a zvané přednášky

Frans Mäyrä – Reading Pervasive Games in a Ludic Society

Informační a komunikační technologie se stávají každodenní součástí našeho života a hrají důležitou roli v tom, jak vzájemně komunikujeme, spolupracujeme a jakou si vytváříme vlastní realitu. Informační společnost se mění vlivem mnoha různých faktorů. Jedním z nich je konstrukce skutečností ve vsudypřítomných hrách. Příkladem takové hry je Pokemon Go. Jedná se o komerční zábavnou hru, která funguje na překrývání digitálních, fiktivních a herních informací s každodenním fyzickým a městským prostředím. Tyto změny je třeba pochopit a využít k našemu prospěchu, např. je možné jejich prostřednictvím člověka aktivizovat k nějaké činnosti. Jedná se tedy o další oblast, která se otevírá pro rozvoj informační gramotnosti. Do budoucna lze předpokládat, že technologie s rozšířenou realitou se stanou novým standardem, je tedy důležité uživatele učit nebýt jen pouhým konzumentem, ale kriticky přemýšlet nad tím, co nám producenti předkládají.

Manifesto for a Ludic Century:

<https://kotaku.com/manifesto-the-21st-century-will-be-defined-by-games-1275355204>

Kristiina Kumpulainen – Learning Multiliteracies from Early Years Onwards: An Educational Reform Initiative in Finland

V novém finském národním kurikulu (od 2016/2017) pro děti do 16 let byla definována jako jedna ze základních kompetencí multigramotnost. Nejdůležitějším aspektem nové reformy je posun od soustředění se na učební cíle jednotlivých předmětů k důrazu na širší kompetence získávané napříč všemi školními předměty. V kurikulu termín multigramotnost znamená „interpretaci, tvorbu a hodnocení písemných, mluvených a multimodálních textů v bohatém textovém prostředí“. V dnešním světě jsou základní dovednosti čtení a psaní ve smyslu tradičních dokumentů zcela nedostatečné. Texty jsou produkovány v mnoha různých formátech. Multigramotnost pomáhá žákům interpretovat okolní svět a porozumět jeho kulturní rozmanitosti.

Národní výzkumný a vývojový program „Radost z učení multigramotností“ reaguje na potřebu konceptualizovat a podporovat rozvoj multigramotnosti u malých dětí (0-8 let) v rámci formálního vzdělávání i mimo ně. Pedagogické principy podporované programem zahrnují multisenzorické, hravé a příběhové učební prostředí, které povzbuzuje děti, aby využívaly své představivosti, kreativity a schopnosti spolupráce.

Monilukutaito [multigramotnost]: <http://www.monilukutaito.com/en/>

Karen Fisher – Information Literacy in Refugee Camps: Cultural Effects of Gender, Place and Time

Jaké je informační chování uprchlíků a jaké mají zkušenosti s informacemi v jejich každodenním životě v uprchlických táborech? Přednášející se zabývala především situací v syrském uprchlickém

táboře Za'atari v Jordánsku. Jedná se o čtvrtý největší uprchlický tábor v Jordánsku, který čítá kolem 83000 obyvatel.

V rámci výzkumu, který Karen Fisher v uprchlickém táboře prováděla, si psali někteří uprchlíci deníky, z jejichž obsahu je jasně patrné, že náhlé odstřižení od internetu velmi negativně působí na jejich psychiku. Lidé v táboře trpí neuspokojením jejich informačních potřeb. Omezený přístup k internetu má vliv na komunikaci i vzdělávání. Každá kniha, která se dostane do tábora musí být prověřena. V táboře je několik knihoven, ale žádné knihkupectví. Jednou z řešených otázek bylo „Co je informací v tomto kontextu?“ Informace může být textová, verbální, sensorická (zápach), vizuální, vzpomínky, pocity atd. Informace mají různou povahu – nebezpečné, skryté, sociální, měnící se, vzácné, běžné, ohrožující, cenné, na prodej atd.

Peter Bath – Information Behaviour in Online Health Forums: The Importance of Trust and Empathy

Příspěvek se věnoval zdravotní informační gramotnosti. Petr Bath představil mezinárodní projekt „a Shared Space and a Space for Sharing“, který se zabýval tím, jak lidé v extrémních životních situacích používají internet a propojením empatie, důvěry a sdílení. Výzkumná otázka – Je sdílení založeno na empatii a důvěře? Peter Bath se se svým týmem zaměřoval na problematiku terminálních, život ohrožujících na dlouhotrvajících onemocnění, konkrétně se jednalo o rakovinu prsu a amyotrofickou laterální sklerózu. Výzkum zjišťoval informační potřeby osob potýkajících se s uvedenými onemocněními, proč a jak využívají zdravotní fóra a jaké to v nich vyvolává pocity. Použitou výzkumnou metodou byla obsahová analýza vybraných fór a rozhovory s nemocnými a moderátory fór. Projekt potvrdil, že empatie a důvěra jsou skutečně velmi důležité pro sdílení informací. Byly identifikovány 3 dimenze důvěry. Strukturální – strukturování vláken, podpora moderátora, fórum je dostupné 24/7. Vztahová – vzájemná důvěra mezi lidmi ve fóru. Časová – lidé se nejprve chtějí seznámit s obsahem fóra, jak funguje, najít důvěru k dalším účastníkům, než se sami zapojí.

A Shared Space and a Space for Sharing: <http://www.space4sharingstudy.org/q>

Další vybrané přednášky

Tatiana Sanches – Changing Roles for Research and Information Skills Development: Librarians as Teachers, Researchers as Learners

Stále se zvyšuje pedagogická role knihoven. Díky digitálnímu věku vznikají nové a nové příležitosti pro knihovny, kde mohou zaujmout důležitou roli jako podpora měnící se vědy a výzkumu, spolupráce a sdílení apod. Je to příležitost pro knihovníky, jak se stát partnery vědců a učitelů. Je třeba podporovat získávání a rozvoj potřebných dovedností především v kontextu otevřené vědy a nového způsobu nakládání s informacemi. Případová studie popisuje, jak akademická knihovna každodenně reaguje na výzvy otevřené vědy, a to ve třech směrech: poskytování poradenství učitelům a výzkumníkům; investice do elektronických zdrojů a školení pro jejich řádné využívání; rozvíjení a šíření on-line publikování, kde se snaží zlepšit své dovednosti jak v oblasti znalostí, tak v praxi týkající se otevřené vědy. Knihovna se tak snaží podporovat otevřenou vědu a dává učitelům a vědcům větší sebedůvěru podporou průřezových kompetencí, které usnadňují větší účast na globálním šíření vědeckých poznatků.

Sirje Virkus – Using Open Badges to Foster Information Literacy: An Action Research Approach

Otevřené odznaky (OO) nebo digitální odznaky jsou vizuální symboly, které jsou ověřeným ukazatelem uznaných úspěchů, dovedností a znalostí a mohou být sdíleny po celém webu. Jednotlivci mohou tyto odznaky sbírat prostřednictvím nejrůznějších online kurzů a vytvářet ať si tak bohatý obraz své cesty celoživotního učení. OO jsou velmi užitečné jako součást formativního procesu hodnocení poskytující neustálou zpětnou vazbu a ke sledování toho, co se jedinec naučil. Lze je tedy úspěšně použít i k posouzení informační gramotnosti. Tento příspěvek pojednával o strategii akčního výzkumu, který se zabýval plánováním a implementací OO na magisterském stupni studia na univerzitě v Tallinnu tak, aby podporovaly informační vzdělávání (IV). Výzkum se zabýval otázkami: Jaké jsou možnosti implementace OO do magisterského kurzu IV? Jaké jsou překážky implementace? Jaký má potenciál implementace OO?

Marion Kelt – Heffalumps and Wozzles: Facing the Copyright Elephant in the Room

Autorská gramotnost (copyright literacy) je nedílnou součástí informační gramotnosti, zejména pokud se jedná o etické použití informací. Jedná se spíše o nepopulární téma, proto lidé (např. studenti) často řeší problematiku copyrightu až na konci své práce a následně se dostávají do úzkých. Poradenství v oblasti autorských práv se může stát problémem, pokud se zvýší poptávka. Jak tedy umožnit přístup k těmto informacím 24/7? Marion Kelt se svým týmem vytvořila online poradce pro řešení autorskoprávních problémů. Lidé tak mohou sami zjistit odpověď na problémy týkající se základních typů dokumentů. Základ vychází z často kladených otázek objevujících se na stránkách knihovny. První verze rádce byla vytvořena v programu iSpring. Rádce je možné si volně stáhnout a přetvořit dle vlastních potřeb (CC licence).

GCU online UK copyright advisor: edshare.gcu.ac.uk/3608

Viola Huang – Teaching Critical Information and Media Literacy through the BlackPower Movement and Documentary Film

Ve věku digitalizace a informačního přehlcení dochází k rychlému získávání informací a vytváření znalostí. Proto je více než důležité, aby u budoucích učitelů docházelo k rozvoji kritické informační a mediální gramotnosti s důrazem na informační technologie. Proto vznikl projekt na vzdělávání učitelů v této oblasti. Jeden ze seminářů se věnoval tomu, jak mohou dokumentární filmy ovlivňovat vnímání historie. Jako téma bylo použito černošské hnutí Black Power ve Spojených státech. Na tomto příkladu bylo ukázáno, jak média interpretují realitu a že se nemusí zaměřovat na všechny aspekty tématu. Toto ovšem není výlučně problémem médií, ale sama historie není často objektivní. Studenti se z různých zdrojů seznamovali s fakty k tématu a pak se pokoušeli o interpretaci 2 dokumentárních filmů. Ve skupinách pak vytvářeli výukové plány, podcasty, videa apod. Tato produkce studentům umožnila uvažovat a rozvíjet gramotnost v různých aspektech tvorby a distribuce znalostí.

Tayo Nagasawa – Collaboration Building between Teaching Faculty and Librarians: Based on a Case Study on Field Librarians at the University of Michigan

Budování vztahů mezi učiteli členy fakulty a akademickými knihovníky je důležitý faktor podporující úspěšné informační vzdělávání. V rámci navázání úspěšné spolupráce vyučujících a oborových knihovníků přišla University of Michigan s novým modelem integrovaného knihovníka (embedded

librarian). Takový knihovník nepracuje přímo v knihovně, ale na příslušném ústavu nebo katedře. Z hlediska jeho práce je především rozdíl v tom, že nečeká na příchod uživatele, aby mu pomohl s jeho informačními potřebami, ale aktivně nabízí své „služby“ informačního specialisty určité skupině (studentům i vyučujícím) a přizpůsobuje se jejím individuálním potřebám. Poskytuje informační a referenční služby, informační vzdělávání a podporu vědy a výzkumu. Tím, že knihovník působí přímo na daném pracovišti, se tak stává členem dané komunity.

Navštívené workshopy

Merinda Kaye Hensley – Problem Setting Information Literacy: Reconsidering Techniques for Instructional Design

Jak se rozhodujeme, co budeme učit? Někdy se rozhodujeme na základě kurikula, podle konkrétních požadavků vyučujících, nebo na základě našich předchozích zkušeností a očekávání. Řídíme se naším chápáním informační gramotnosti a výuku začínáme s určitým očekáváním pokročilosti u studentů, což ale může způsobovat bariery a nepochopení. Výukový design se obecně zaměřuje na proces rozvoje lekcí po vymezení jejího obsahu. Před řešením problému (jak budeme učit) bychom si měli definovat problém. Je třeba si položit 2 základní otázky – Jaký je vliv předchozích znalostí studentů na nové učení? Jak zjistíme překážky, kterým mohou studenti v průběhu výuky čelit?

V pracovních skupinách jsme zvažovali a následně aplikovali širší perspektivu procesu výuky tak, aby zahrnovala dané nastavení problému. Zamýšleli jsme se nad řadou technik pro posuzování předběžných znalostí studentů a možných oblastí „uvíznutí“, aby bylo možné navrhnout efektivní výuku IG, která aktivuje, rozvíjí a řeší nedostatky v poznacích.

Sheila Webber, Pamela Ann McKinney – What’s My Approach? Deciding on the Approach to Use for your Research

Jaký výzkumný přístup je pro náš výzkum nejvhodnější? Zvolený přístup ovlivňuje typ výzkumných otázek, sběr dat, analýzu dat, jaké výsledky budou získány a jak můžeme s výsledky nakládat, abychom ovlivnili politiku a praxi.

Akční výzkum – Aplikovaný výzkum, jehož cílem je následné zlepšení současné praxe.

Případová studie – Analyzuje konkrétní problém nebo otázku v rámci určitého kontextu.

Etnografie – Popisuje a systematicky analyzuje určitou skupinu nebo kulturu více do hloubky (nejen chování).

Autoetnografie – Výzkum založený na zaznamenávání vlastních zkušeností, vzpomínek a myšlenek k definovanému tématu v rámci určitého kulturního, sociálního nebo politického kontextu.

Fenomenografie – Empirická studie různých způsobů, jakými lidé zažívají, vnímají, uvědomují si, chápou a konceptualizují různé jevy a aspekty světa kolem nás.

V rámci workshopu si každá pracovní skupina vybrala jeden z výše zmíněných přístupů a aplikovala ho na daný scénář společný pro všechny skupiny. V závěru jsme prezentovali použití vybraného přístupu ostatním skupinám.